

УДК 792.8

*Хоцяновська Людмила Францівна,
доцент кафедри народної
та класичної хореографії
Київського національного університету
культури і мистецтв*

ВЗАЄМОПРОНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Мета дослідження – аналіз особливостей взаємопроникнення українського і європейського хореографічного мистецтва у період незалежності нашої країни. *Методологія дослідження* полягає в застосуванні мистецтвознавчих, порівняльних, історичних і логічних методів. *Новизна дослідження* полягає у спробі проаналізувати взаємодію українського і європейського хореографічного мистецтв із погляду змін культурних епох. *Висновки.* Україна як невід'ємна складова європейської культури, починаючи з одержання своєї державної незалежності в 1991 році, завжди намагалася орієнтуватися на загальноєвропейський художній трек. У сфері танцю це стосувалося розгляду цього мистецтва як інструмента для розвитку тіла виконавців і формування їхньої індивідуальної й колективної хореографічної лексики. Як у країнах Європи, так і в Україні протягом останніх десятиліть відкрилася величезна кількість танцювальних шкіл і студій, розвиваються нові танцювальні стилі, підсилюється інтерес до напрямків не тільки сучасного, але й класичного танцю. Для нашої країни важливо, що в Європі для хореографічного мистецтва характерним є дослідницька спрямованість, обумовлена взаємодією танцю з філософією руху, а також комплексом знань про можливості людського тіла. Взаємообмін і взаємопроникнення українських і європейських хореографічних традицій традиційно здійснювалося через творчість окремих видатних танцюристів, балетмейстерів (постановників, хореографів, педагогів).

Ключові слова: балет, балетна музика, хореографія, хореографічне мистецтво, танець, класичний танець, сучасний танець, вистава, гастролі, модерн, постмодерн, метамодерн, взаємопроникнення, школа.

Хоцяновская Людмила Францевна, доцент кафедры народной и классической хореографии Киевского национального университета культуры и искусств

Взаимопроникновение украинского и европейского хореографического искусства в период независимости нашей страны

Цель исследования – анализ особенностей взаимодействия украинского и европейского хореографического искусства в период независимости нашей страны. *Методология* исследования заключается в применении искусствоведческих, сравнительных, исторических и логических методов. *Новизна исследования* заключается в попытке проанализировать взаимодействие украинского и европейского хореографического искусств с точки зрения смен культурных эпох. *Выводы.* Украина как неотъемлемая составляющая европейской культуры, начиная с получения своей государственной независимости в 1991 году, всегда старалась ориентироваться на общеевропейский художественный трек. В сфере танца это касалось рассмотрения этого искусства как инструмента для развития тела исполнителей и формирования их индивидуальной и коллективной хореографической лексики. Как в странах Европы, так и в Украине на протяжении последних десятилетий открылось огромное количество танцевальных школ и студий, развиваются новые танцевальные стили, усиливается интерес к направлениям не только

современного, но и классического танца. Для нашей страны важно, что в Европе для хореографического искусства характерным является исследовательская направленность, обусловленная взаимодействием танца с философией движения, а также комплексом знаний о возможностях человеческого тела. Взаимообмен и взаимопроникновение украинских и европейских хореографических традиций традиционно осуществлялось через творчество отдельных выдающихся танцоров, балетмейстеров (постановщиков, хореографов, педагогов).

Ключевые слова: балет, балетная музыка, хореография, хореографическое искусство, танец, классический танец, современный танец, спектакль, гастроль, модерн, постмодерн, метамодерн, взаимопроникновение, школа.

Khotsianovska Liudmyla, Associate Professor at the National and Classical Choreography Department, Kyiv National University of Culture and Arts

Interpenetration of ukrainian and the european choreographic art in the period of independence of our country

The purpose of the article research of features of the interpenetration of Ukrainian and the European choreographic art in the period of independence of our country. **Methodology.** The methodology of research consists in application of art-criticism, comparative, historical and logical methods. **Scientific novelty** of analysis consists in the attempt to analyze the interaction between Ukrainian and European choreographic arts from changes of cultural eras. **Conclusions.** Ukraine as the integral component of the European culture, since obtaining the state independence in 1991 always tried to be guided by the all-European art track. In the sphere of dance, it concerned consideration of this art as the tool for development of a body of performers and formation of their individual and collective choreographic lexicon. Both in the countries of Europe and in Ukraine for the last decades, a considerable number of dancing schools and studios has opened, new dancing styles develop, interest in the directions not only modern but also classical dance amplifies. For our country important that in Europe for choreographic art the research orientation caused by an interaction of dance with a philosophy of the movement and also a complex of knowledge of opportunities of a human body is characteristic. Interchange and interpenetration of the Ukrainian and European choreographic traditions it was traditionally carried out through works of certain outstanding dancers, ballet masters (directors, choreographers, teachers).

Key words: ballet, ballet music, choreography, choreographic art, dance, classical dance, modern dance, performance, tours, modernist style, postmodern, metamodern style, interpenetration, school.

Актуальність теми дослідження. В основі цінностей європейського мистецтва в усі часи знаходилися такі компоненти, як креативність та індивідуальний підхід. Значною мірою ці риси також є прикметними і для української національної культури й мистецтва. У повній мірі це також стосувалося і стосується хореографічного мистецтва, в якому концентровано виражається все прекрасне, що є у зовнішній оболонці людини. Україна як невід'ємна складова європейської культури, починаючи зі здобуття своєї державної незалежності в 1991 року, завжди намагалася орієнтуватися на загальноєвропейський мистецький трек. Відповідним чином, вітчизняна хореографія певною мірою відігравала «наздоганяючу роль», оскільки наслідувала європейські тенденції.

Водночас і для європейського хореографічного мистецтва представляється актуальним врахування українського культурного впливу, базовими складовими якого є глибока етнічність, чуттєвість, звернення до «вічних» тем, важливих для танцювальних вистав як у минулому, так і в період сьогодення. Заслужену славу практично у всіх країнах Європи здобув український балет.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Власне, проблема взаємопроникнення між українським та європейським хореографічним мистецтвом ще не стала об'єктом окремого комплексного наукового дослідження (крім поодиноких публікацій, зокрема Ю.Станішевського щодо проблем інтеграції українського хореографічного мистецтва у світовий та європейський культурний контекст [11, 302-317]).

Зазначене обумовлюється досить широкою постановкою даного питання, а також складністю із пошуком підходів та методів із визначення характеристик цієї взаємопов'язаності. Серед українських науковців, які упродовж останніх років на системній основі вивчали вітчизняні школи хореографічного мистецтва, слід, зокрема, вказати О.Бігус [1], Ю.Колесниченка, Є.Досенка [3], І.Федькову [13], а європейської хореографії – Н.Кабачок [2], Т.Повалій [8], О.Плахотнюка [7], М.Рожка [9], Н.Чілікіну [17].

Метою даної публікації є дослідження особливостей взаємопроникнення українського та європейського хореографічного мистецтва у період незалежності нашої країни.

Об'єктом дослідження даної статті є хореографічне мистецтво України та країн Європи.

Виклад основного матеріалу. Звертаючись до визначення понять, відзначимо, що взаємопроникнення в контексті проблеми, яка розглядається, слід розуміти як взаємообмін, взаємозбагачення між різними культурами.

У період незалежності нашої держави в європейському хореографічному мистецтві відбувалися цікаві й принципові зміни. Наприкінці ХХ – впродовж перших десятиліть ХХІ ст. інтерес до танцювального мистецтва в Європі багаторазово зріс. Водночас розвинена європейська медіакультура підсилює роль візуальної складової у сучасних танцювальних шоу, що породжує відповідні характеристики існуючих проєктів, де танець прагне до максимізації видовищності й створення образів, які легко упізнаються й активно транслюються засобами масової інформації.

Взаємообмін і взаємопроникнення українських і європейських хореографічних традицій традиційно здійснювалося через творчість окремих видатних танцівників, балетмейстерів (постановників, хореографів, педагогів). Серед цих імен слід назвати: Сержа Лифара – реформатора танцювального мистецтва ХХ століття, художнього керівника паризької «Гранд Опери», президента Всесвітньої ради танцю ЮНЕСКО й українця за походженням; Ірину Дворовенко – солістку Національної опери України, котра стала прямою балериною «Метрополітен Опера» в Нью-Йорку; Володимира Малахова – керівника балетного колективу Великого оперного театру Берліна (родом з Кривого Рогу); Івана Путрова – золотого лауреата міжнародних конкурсів у Києві та Лозанні, прем'єра першого оперного театру Англії «Ковент Гарден» [11, 303].

Інтерес в ЄС до українського балетного мистецтва упродовж останніх років істотно активізувався у зв'язку з ювілеєм балетної трупі Національної опери України, якому у жовтні 2016 року виповнилося 90 років. На нашу думку, має

рацію Ю.Станішевський, котрий стверджує, що «... балет України впевнено вийшов на світову театральну арену, багато його талановитих майстрів визнано "зірками першої величини", а обдаровані молоді солісти стали переможцями найскладніших міжнародних конкурсів класичного танцю та найавторитетніших балетних фестивалів» [11, 309].

Крім того, великий вплив на розповсюдження канонів українського танцювального мистецтва на Заході має зростання у чисельності представників української діаспори в країнах ЄС (унаслідок еміграції), серед яких – значне число представників танцювальних колективів нашої країни. Їхня доля складається так, що вони змушені залишити свою Батьківщину, але водночас вони збагачують українським національним культурним колоритом хореографічне мистецтво Європи.

Розглядаючи сучасні тенденції європейського танцю на конкретних прикладах, не зайвим буде аналіз того, які саме складові хореографічного мистецтва країн Євросоюзу є актуальними для України. Зупинимось на прикладі танцювальних вистав Іспанії, Франції й Ірландії.

Іспанія як одна із найбільш самобутніх у контексті хореографічного мистецтва країн Європи також наразі має свої видатні танцювальні вистави, одним з яких є «Estampas de Espana» («Картинки з Іспанії») колективу балетної трупи «Larreal» Королівської консерваторії танцю «Mariemma» (Мадрид). «Estampas de Espana», за свідченням очевидців – це незабутня подорож по цій країні через її музику й жагучі танці [14].

Балетна трупа «Larreal» спромоглася забезпечити собі успіх у публіки завдяки нестримній молодості, польоту фантазії й відмінній техніці. Історія «Larreal» розпочалася у 1992 році, коли відомий іспанський танцюрист і хореограф Х.-К. Сантамарія об'єднав найбільш талановитих студентів, і з тих пір трупа є постійним учасником численних престижних танцювальних міжнародних фестивалів по усьому світу [14].

На окрему увагу заслуговує ще одне іспанське танцювальне шоу – «Dancing Catalonia» (Танцююча Каталонія). По суті, це шоу представляє собою один із найбільш престижних танцювальних конкурсів у Європі, своєрідну зустріч найрізноманітніших танцювальних напрямків і шкіл. Усі учасники конкурсу одержують незалежну й професійну оцінку міжнародного журі, яке працює за чітко продуманою оцінною системою. Кожний учасник танцювальних змагань одержує номерний, іменний диплом, зареєстрований в іспанському представництві, а керівники груп і хореографи – сертифікати від Танцювальної Ради при ЮНЕСКО [15].

Вельми поширеним в країнах Європи є відоме танцювальне шоу «Pixel» (Франція), яке представляє собою елегантне поєднання танцю й цифрової графіки [12]. Поєднання графіки й руху у шоу «Pixel» належить Е. Мондо й К. Бардаїн, у той час як хореографія й художня постановка має авторство М. Мерзукі. Режисер шоу свого часу загорівся ідеєю скомбінувати разом реальний та віртуальний світи і у своїх експериментах з танцями й інтерактивним відео звернув увагу на цифровий дизайн [12]. Дослідники відзначають змагальний характер багатьох танцювальних

шоу Франції, яка безсумнівно є однією з найбільш розвинених у культурно-мистецькому контексті країн ЄС.

Як відомо, Ірландія належить до найбільш самобутніх у мистецькому плані країн Євросоюзу. Одним із найбільш яскравих хореографічних вистав в країнах Євросоюзу є ірландське танцювальне шоу «Lord of the Dance» («Володар танцю»), в основі якого знаходиться поєднання кельтської народної музики й танцю із сучасними хореографічними елементами [19]. Вистава передбачає донесення до глядачів сюжету у вигляді інтуїтивно зрозумілих сцен, жестів і рухів персонажів, тобто через мову танцю. І хоча сюжет «Lord of the Dance» є досить архаїчним і складним, більшість глядачів, які передивлялися цю виставу, є єдиними у позитивних її оцінках.

До легендарних танцювальних вистав Ірландії належить також «Rhythm of the Dance», яка є лідером у світі ірландського танцю, що прагне зберегти чистоту його традицій, і водночас представити танець у найсучаснішому вигляді. Ця вистава є поєднанням танцю, музики, театральної вистави, імпровізації, сучасних спецефектів та приголомшливого сценічного світла, усе разом вражаюче за своїм масштабом і майстерністю [4].

На нашу думку, збагачення вітчизняного хореографічного мистецтва європейськими культурними трендами могло б бути більш інтенсивним у разі відвідування України колективами згаданих танцювальних вистав Іспанії, Франції й Ірландії.

Зрештою, говорячи про перейняття Україною європейських мистецьких трендів, зокрема в сфері хореографії, слід зазначити про панкультурну течію метамодерну, яка на початку XXI століття поступово приходить на зміну постмодерну.

В основі мистецького напрямку метамодерну лежить ідея про «коливання», як природний світоустрій («Маніфест метамодернізму») [5]. З огляду на викладене звісно не можна виключати активне звернення в країнах Європи до естетики і художніх прийомів класичного танцю, зокрема балетного мистецтва.

Новизна дослідження полягає у спробі проаналізувати взаємодію українського і європейського хореографічного мистецтва із погляду змін культурних епох.

Висновки. Таким чином, розглянувши окремі риси «дифузії» українського та європейського хореографічного мистецтва у період з 1991 року, ми з'ясували, що взаємообмін і взаємопроникнення українських і європейських хореографічних традицій здійснювався через творчість окремих видатних танцюристів, балетмейстерів (постановників, хореографів, педагогів). Наразі в європейському мистецтві, зокрема мистецтві танцю, прийнято говорити про нову епоху – час метамодерну. Для українського хореографічного мистецтва могли б бути актуальними такі цілі нового мистецтва – повернення до класичних естетичних канонів танцю першої половини й середини XX століття, звертання до «вічних» мистецьких тем (добра і зло, людські відносини, релігія тощо).

Тема пов'язаності українського хореографічного мистецтва з різними національними і регіональними школами танцю є вельми перспективною для

подальших досліджень. Зокрема, практично невивченими є такі питання, як взаємне проникнення художньо-естетичних канонів української з несвропейськими хореографічними школами, а також роль хореографічного мистецтва в становленні інформаційного суспільства України й світу в цілому.

Література

1. Бігус О. О. Народно-сценічна хореографія Прикарпатського регіону: монографія. Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ: Ліра-К, 2015. 180 с.
2. Кабачок Н. Л. Феномен неокласицизму в хореографічній культурі ХХ ст. (на досвіді Дж. Баланчіна): автореф. дис. ... канд. мистецтвознав.: 26.00.01. Харків, 2013. 18 с.
3. Колесниченко Ю. В., Досенко Є. Українське намисто. Десять українських танців: зб. хореогр. творів із муз. дод. Вінниця: Нова Книга, 2014. 269 с.
4. Легендарное танцевальное шоу «Rhythm of the Dance» в Москве URL: <http://expert.ru/2016/11/24/legendarnoe-tantsevalnoe-shou-rhythm-of-the-dance-v-moskve>.
5. METAmodernism: переключки внутренние и внешние URL: <http://postmodern.in.ua/?p=2366>.
6. Митрошенков О. Что придет на смену постмодернизму? URL: <http://metamodernizm.ru/chto-pridet-na-smenu-postmodernizmu>.
7. Плахотнюк О. А. Сучасний джаз-танець як феномен художньої культури: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01. Івано-Франківськ, 2016. 22 с.
8. Повалій Т. Л. Модернізація хореографічної освіти в Республіці Польща: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Суми, 2015. 20 с.
9. Рожко М. Н. Актуальные вопросы зарубежной хореографии. Луганск: ГУ "ЛНУ им. Тараса Шевченко", 2014. 102 с.
10. Русін Р. М. Художній образ: від класицизму до постмодерну: [монографія]. Київ: Київський університет, 2015. 206 с.
11. Станішевський Ю. Проблеми інтеграції українського хореографічного мистецтва у світовий та європейський культурний контекст. Художня культура. Актуальні проблеми. 2005. Вип. 2. С. 302-317.
12. Танцевальное шоу Pixel. URL: <http://www.kulturologia.ru/blogs/070115/22832>.
13. Федькова І. А. Українська хореографічна лексика: структурно-семантична та генетична характеристики : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 2014. 20 с.
14. Фламенко из Испании в картинках – шоу «Estampas de Espana». URL: <http://www.israelculture.info/flamenko-iz-ispanii-v-kartinkah-shou-estampas-de-espana>.
15. Хореографический конкурс в Испании Dancing Catalonia URL: <http://ru.fiestalonia.net/fest/horeograficheskij-konkurs-v-ispanii-dancing-catalonia>.
16. Хореография. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Хореография>.
17. Чілікіна Н. О. Тілесні практики в сучасній хореографічній культурі : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01. Харків, 2014. 20 с.
18. Danse avec les stars. URL: <https://www.tf1.fr/tf1/danse-avec-les-stars>.
19. Lord of the Dance URL: <http://www.lordofthedance.com>.
20. Timotheus Vermeulen and Robin van den Akker. «Notes on metamodernism». URL: <http://www.emerymartin.net/FE503/Week10/Notes%20on%20Metamodernism.pdf>.

References

1. Bihus, O. O. (2015). Folk Stage Choreography of the Carpathian region: Monograph. Kyiv National University of Culture and Arts. Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].

2. Kabachok, N. L. (2013). The Phenomenon of Neoclassics in the Choreographic Culture of the 20th Century (Based on the Experience of G. Balanchine): Author's Abstract of the Thesis for ... Candidate of Art Studies: 26.00.01. Kharkiv: Kharkiv State Academy of Culture [in Ukrainian].
3. Kolesnychenko, Y. V. & Dosenko, Ye. & Batnichuk D. (2014). Ukrainian Necklace. Ten Ukrainian Dances: Collection of Choreographic Works with Music Supplement. National Choreographic Union of Ukraine. Vinnytsia: Nova Knyha [in Ukrainian].
4. Legendary Dance Show Rhythm of the Dance in Moscow Retrieved from: <http://expert.ru/2016/11/24/legendarnoe-tantsevalnoe-shou-rhythm-of-the-dance-v-moskve> [in Russian].
5. META Modernism: Internal and External Roll-Calls Retrieved from: <http://postmodern.in.ua/?p=2366> [in Russian].
6. Mitroshenkov, O. What will come to replace postmodernism? Retrieved from: <http://metamodernizm.ru/chto-pridet-na-smenu-postmodernizmu>. [in Russian].
7. Plakhotniuk, O. A. (2016). Contemporary Jazz Dance as a Phenomenon of Artistic Culture: Author's Abstract of the Thesis for ... Candidate in Art Studies: 26.00.01. Ivano-Frankivsk: Vasyl Stefanyk Precarpathian National University Public Educational Institution [in Ukrainian].
8. Povalii, T. L. (2015). Modernization of Choreographic Education in the Republic of Poland: Author's Abstract of the Thesis for ... Candidate in Pedagogy: 13.00.01. Sumy: State A.S. Makarenko Pedagogical University [in Ukrainian].
9. Rozhko, M. N. (2014). Topical Issues of Foreign choreography. Luhansk: Taras Shevchenko National University of Luhansk [in Ukrainian].
10. Rusin, R. M. (2015). Artistic Image: from Classics to Postmodern. Kyiv: Kyivskyi Universytet. [in Ukrainian].
11. Stanishevskiy, Y. (2005). Problems of Integration of Ukrainian Choreographic Art into the World and European Cultural Context. *Khudozhnia kultura. Aktualni problem*, 2, pp. 302-317 [in Ukrainian].
12. Pixel Dance Show Retrieved from: <http://www.kulturologia.ru/blogs/070115/22832> [in Russian].
13. Fedkova, I. A. (2014). Ukrainian Choreographic Vocabulary: Structural, Semantic and Genetic Characteristics: Author's Abstract of the Thesis for ... Candidate in Philological Sciences: 10.02.01. Ivano-Frankivsk: Vasyl Stefanyk Precarpathian National University Public Educational Institution [in Ukrainian].
14. Flamenco from Spain in Pictures – Estampas de Espana Show Retrieved from: <http://www.israelculture.info/flamenko-iz-ispanii-v-kartinkax-shou-estampas-de-espana>. [in Russian].
15. Choreographic Competition in Spain Dancing Catalonia. Retrieved from: <http://ru.fiestalonia.net/fest/horeograficheskij-konkurs-v-ispanii-dancing-catalonia>. [in Russian].
16. Choreography Retrieved from: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Хореография>. [in Russian].
17. Chilikina, N. O. (2014). Corporative Practices in Modern Choreographic Culture: Author's Abstract of the Thesis for ... Candidate in Art Studies: 26.00.01. Kharkiv: Kharkiv State Academy of Culture [in Ukrainian].
18. Danse avec les stars. Retrieved from: <https://www.tf1.fr/tf1/danse-avec-les-stars>. [in French].
19. Lord of the Dance. Retrieved from: <http://www.lordofthedance.com>. [in English].
20. Timotheus Vermeulen and Robin van den Akker. «Notes on metamodernism» Retrieved from: <http://www.emerymartin.net/FE503/Week10/Notes%20on%20Metamodernism.pdf>. [in Dutch].